

УДК 330.322.(477,74)146

Г.А. Смоквіна магістр Одес. нац. політехн. ун-ту

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ

А.А. Смоквіна. Развитие инвестиционного механизма в Одесском регионе. Рассматривается и исследуется механизм инновационно-инвестиционной деятельности. Проведен системный анализ экономико-управленческих аспектов инновационно-инвестиционной политики Одесского региона что позволило разработать адекватные мероприятия и институциональные основы программно-целевого управления. Особое внимание уделено анализу развития инновационного механизма как фактора экономического роста, организационно-правовому становлению регионального механизма управления.

A.A. Smokvina. Development of investment mechanism in the Odessa region. The mechanism of innovation-investment activity is considered and explored. The systems analysis of economic-administrative aspects of innovation-investment policy in the Odessa region is carried out, which has made possible the elaboration of adequate measures and institutional basics of programme-target management. Special attention has been paid to the critical analysis of innovative mechanism's development as a factor of economic growth and organizational-legal formation of the regional management mechanism.

Дослідження стану та тенденцій змін інвестиційної політики в Одеському регіоні дозволило оцінити ситуацію в економіці області у цьому напрямі. В останні роки вона залишається нестабільною, оскільки ще не створені належні і цивілізовані ринкові передумови економічного зростання.

Зберігаються і загострюються економічні й соціальні проблеми, які вимагають невідкладної активізації державної інвестиційної політики. В першу чергу це можливо реалізувати шляхом створення привабливого підприємницького та інвестиційного клімату, помітного підвищення його іміджу.

На Одещині спостерігається деяка активізація як вітчизняних, так і іноземних інвесторів [1]. Пожвавлення інвестиційної діяльності, що спостерігається в області на протязі останніх років, є позитивним чинником для подальшого розвитку реформ.

Минулого року частка області у загальнодержавному обсязі капіталовкладень становила 5,5 % [2]. За цим показником вона серед регіонів України займає п'яте місце (після м. Києва, Донецької, Харківської та Дніпропетровської областей), а за темпами приросту — 22 місце.

Динаміка інвестицій в основний капітал в Одеській області за 1995...2006 рр.

Роки	Освоєно інвестицій в основний капітал	
	у фактичних цінах	у відсотках до попереднього року
	млрд крб.	
1995	39105,0	72,0
	млн грн.	
1996	495,5	73,4
2000	1348,4	140,4
2001	2471,0	153,3
2002	2609,4	101,1
2003	3308,8	121,6
2004	5136,6	135,8
2005	5153,9	81,9
2006	7333,9	124,1

Інвестицій в основний капітал у 2006 р. освоєно на 7333,9 млн грн. Їх обсяги знизилися у порівнянні з 2004 р., а відносно 2000 р. — зросли у 2,1 разу, і у 2,6 разу більше обсягів 1995 р. За період 1995...2006 рр. середньорічний приріст інвестицій становив 15,2 %.

Майже дві третини всіх капітальних вкладень, у 2006 р. було освоєно замовниками м. Одеси [3]. Інвестиційно привабливими були Комінтернівський, Овідіопольський, Біляївський райони, м. Ізмаїл, в яких відповідно освоєно 2,7 %, 2,3 %, 0,8 % та 1,0 % усіх інвестицій. Найнижчі відсотки були в Ананьївському, Іванівському, Миколаївському, Саранському та Фрунзівському районах.

Головним джерелом інвестування, як і у попередні роки, є внутрішні інвестиційні ресурси підприємств та організацій. І хоча їх питома вага щорічно поступово зменшується, вона залишається ще вагомюю. Важливими чинниками, які негативно впливають на інвестиційний клімат і зумовлюють високий ризик іноземного інвестування в Україні, є надто затяжний і непослідовний характер ринкового реформування економіки, правова, економічна й політична нестабільність, недосконалі фінансово-кредитна й податкова системи, високий рівень тінізації економіки.

Протягом 2001...2005 рр. залишається стабільною питома вага коштів, направлених у розвиток *торгівельних підприємств*: відносно 2001 р. вони зросли у 6,8 разу, хоча відповідно до минулого року спостерігалось зменшення їх на 3,1 %. Розраховано на основі [3].

Стабільно зростають обсяги інвестицій, направлених у розвиток *фінансової діяльності*. Таке зростання обсягів інвестування у цю галузь в основному пояснюється привабленням коштів на розвиток економіки. Так, за 2005 р. капіталовкладення у фінансову діяльність зросли у 2,3 разу, причому таке значне зростання спостерігається і на протязі 2003...2005 рр.

Трохи покращилась ситуація щодо інвестування *сільського господарства*, мисливства та лісового господарства. У 2005 р. частка обсягів інвестицій в основний капітал у порівнянні з 2004 р. зросла на 0,4 відсоткових пункту і склала 4,3 %, але обсяги незначно знизилися у порівнянні з попереднім роком (на 3,6 %). Взагалі частка коштів, вкладених у розвиток цієї галузі у 2000...2005 рр. коливалась у межах 3,0 %...4,9 %, а зростання обсягів інвестицій в основний капітал мало стрибкоподібний характер.

Незважаючи на пошкваллення інвестиційної діяльності в області, будівництво майже двох третин об'єктів та споруд припинено з причини відсутності інвестування, а саме через нестачу бюджетних коштів усіх рівнів та власних коштів забудовників.

Інвестиційна діяльність іноземних інвесторів в основний капітал зросла з 2004 р на 6,3 відсоткових пунктів і в 2005 р. було освоєно 552,7 млн USD. Співпраця з іноземними інвесторами та залучення іноземних інвестицій є головними аспектами що визначають напрями та пріоритети зовнішньоекономічної діяльності регіону [2].

За даними Головного управління статистики в Одеській області загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку області з початку інвестування за станом на 01.01.2006 р. дорівнює 594,9 млн USD, що на 42,2 млн USD, або на 14,9 % більше, ніж за станом на 01.01.2005 р.

Інвесторами є представники ділових кіл семидесяти країн світу. Серед лідерів за обсягами капіталовкладень у перспективний розвиток 715 підприємств області Британські Віргінські Острови, Сполучені Штати Америки, Кіпр, Нідерланди, Велика Британія, Німеччина. Тільки на протязі січня-грудня 2006 р в економіку області вкладено 17 млн 400 тис USD, що на 1 млн 300 тис USD більше, ніж за аналогічний період 2005 р.

Ці дані були обнародовані на II Міжнародному форумі інвестицій та інновацій (Одеса, червень 2006 р.)[2].

Засновниками цього інтернаціонального економічного інтеграційного проекту стали Асамблея Європейських регіонів, міністерства економіки та іноземних справ України. Його підтримка забезпечується Світовим банком, Європейською бізнес-асоціацією, Державним агентством інвестицій та інновацій України, Європейським банком реконструкції та розвитку. Високий представницький рівень організаторів форуму щорічно приваблює до участі в його роботі все нових членів: його відмітили своєю присутністю представники більш ніж 350 інвестиційних фондів та компаній, банків, фінансово-промислових груп та корпорацій, юридичних та консалтингових фірм, підприємств Одещини.

Одним з головних заходів форуму стало відкриття виставки-презентації інвестиційних та інноваційних проектів підприємств Одеського регіону, на яких були представлені кращі пропозиції з таких пріоритетних напрямків розвитку економіки, як морегосподарський комплекс, транспорт, зв'язок, будівництво, сільське господарство, високі технології, туризм, рекреація. За оцінкою спеціалістів ємність економіки Одещини складає 4...4,5 млрд USD.

На початку XXI століття досить переконливо підтверджується теза про те, що головним чинником стійкого економічного розвитку України є науково-технічні інновації, або застосування нових, найбільш продуктивних технологій. Особливого значення інноваційний процес набуває для перехідних економік. А саме такою є економіка України.

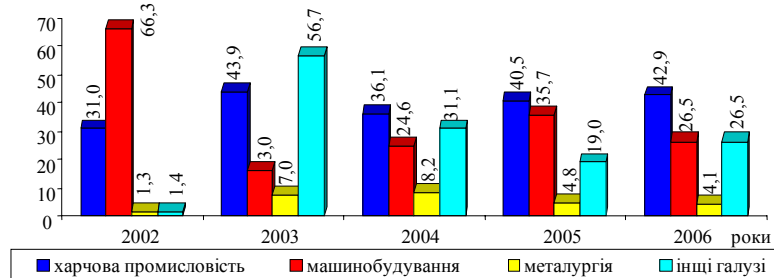
Інноваційна діяльність є головним джерелом ефективного функціонування сучасного промислового виробництва. Конкурентоспроможність конкретної організації і економіки в цілому визначається не лише обсягами виробництва та експорту, а насамперед, наявністю інноваційної складової у виробництві. Інноваційні процеси в економіці перебувають останнім часом в полі зору посиленої уваги з боку як зарубіжних, так і вітчизняних фахівців.

Помітною тенденцією слід вважати симбіоз академічної науки і промисловості та виконання на його основі широкої мережі технопаркових структур. Основним фундаментальним принципом економічного зростання кожного виробничого підприємства і країни в цілому є постійне здійснення інноваційної діяльності й створення об'єктів промислової власності.

При проведенні регіональної інноваційної політики нарівні з чинним законодавством й нормативно-правовими матеріалами важливими також є "Середньострокові пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Одеській області на 2004...2007 рр." та "Регіональна програма науково-технічного та інноваційного розвитку Одеської області на 2004...2007 рр."

Вивчення стану інноваційної діяльності в промисловості Одеської області протягом 1999...2006 рр. свідчить про її нестабільний розвиток. У 2006 р. інноваційну діяльність здійснювало 49 промислових підприємств, що склало 13,0 % від загальної кількості обстежених, проти 42 (10,8 %) у 2005 р., 61 (15,3 %) у 2004 р. та 16 (3,3 %) у 1998 р. Розраховано на основі [1].

Вагомими чинниками, що стримували інноваційну діяльність протягом останніх років, як показав аналіз і на думку керівників підприємств, були: нестача власних коштів (329 промислових підприємств, або 86,4 %), великі витрати на нововведення (190 підприємств, або 49,9 %), недостатня фінансова підтримка держави (170 підприємств, 44,6 %), високий економічний ризик (124 підприємства, 32,5 %), відсутність фінансових коштів у замовника (105 підприємств, 27,6 %). За видами економічної діяльності інноваційно-активні підприємства розподілились (2002...2006 рр.) досить нерівномірно. Найбільш продуктивно в 2006 р. працювали підприємства харчової та машинобудівельної промисловості (див. рисунок).

Розподілення кількості інноваційно активних підприємств за видами економічної діяльності (відсотків)

Ринкова система господарювання ґрунтується на конкурентній і інноваційній стратегії розвитку виробництва, і ті підприємства, які орієнтуються на ринок, а відтак проводять активну маркетингову і інноваційну політику, працюють стабільно та ефективно. Вони не вимагають державного патерналізму і є конкурентоспроможними як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Саме такі промислові підприємства (а їх сьогодні лише 45, тоді як у 2004

р. було 48) одержали за 2005 р. прибуток (дохід) від використання об'єктів промислової власності на суму 2689,7 тис грн., а у 2004 р. — 5393,2 тис грн. Розраховано на основі [3].

Основною метою інноваційної моделі розвитку промисловості у 2007 р. стає поєднання науково-технічної та виробничої сфер. Реалізація цього напрямку, як вбачається, створює умови для суттєвого підвищення ефективності використання науково-технічного потенціалу, сприяє активізації інноваційної діяльності промислових підприємств.

У зв'язку з цим вирішального значення набуває інноваційний розвиток промисловості, який передбачає забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, розробку та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва. Підвищення конкурентоспроможності підприємств забезпечується за умов реалізації інноваційного шляху розвитку, підтримки розвитку наукоємних виробництв.

З метою створення умов для активізації програм розвитку високих технологій та інноваційної діяльності підприємств розроблені середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності області на 2004...2007рр., до яких включені основні перспективні розробки. Також розроблено "Регіональну програму науково-технічного та інноваційного розвитку Одеської області на 2004...2007рр.", в якій передбачено виконання науково-дослідних та конструкторсько-технологічних робіт.

Сьогодні у громадській свідомості поняття "інвестор" сильно потіснило такі традиційні терміни, як "підприємець" та "бізнесмен". Участь інвестора у реалізації будь-якого проекту сприймається тепер у Одесі не просто як влиття капіталу у підтримку підприємства та подарунок долі, а як сприятливий довгостроковий прогноз розвитку міста та області.

II Міжнародний форум інвестицій та інновацій переконливо показав, що в цілому інвестиційний клімат в Одеському регіоні близький до сприятливого. До розробленого каталогу інвестиційних проектів Одеської області, як показав аналіз даних 2006 р., увійшло біля 200, що на 34 більше, ніж у 2005 р.

Аналіз інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) в Україні та країнах СНД дозволив зробити висновок про те, що в цілому інвестиційний клімат тут не є привабливим для закордонних інвестицій.

Це пов'язано з такими основними причинами:

- складністю і запутаністю нормативно-правової бази державного регулювання економічними процесами;
- слабкістю і нерозвиненістю системи судової влади, що не дозволяє суб'єктам підприємницької діяльності у випадку порушення їх прав одержати захист у судових органах;
- низькою купівельною спроможністю населення. Цей чинник стримує закордонні інвестиції, метою яких є виробництво продукції для внутрішнього ринку приймаючої країни;
- дискримінаційним ставленням промислово розвинених країн до держав СНД.

Законодавство України гарантує іноземним інвесторам право на вільне вивезення за кордон (після сплати податків і відповідних платежів) прибутків, дивідендів та інших фінансових активів.

Податкова система є саме тим чинником, що вкрай негативно впливає на інвестиційну діяльність у регіоні. Це пов'язано як із загальним високим рівнем оподаткування, так і з запутаністю і складністю процедури сплати податків.

Аналіз показав, що все ж спостерігається активізація як вітчизняних, так і іноземних інвесторів, поживлення інвестиційної політики, підвищення дійовості механізму державного управління цими процесами тощо. Це слід розглядати як позитивний чинник і запоруку подальшого розвитку реформ.

Література

1. Федоренко В.Г. Инвестознаство / Федоренко В.Г., Гойко А.Ф. — К.: МАУП, 2000. — 408 с.
2. Інвестиційний потенціал Одеської області / Форум інвестицій та інновацій / Гол. упр. екон. розвитку та Європ. інтеграції. — К., 2006. — <http://gue.odessa.gov.ua>. — 21.11.06.

3. Статистичний щорічник України за 2005 рік / Держ. ком. статистики України; За ред. О.Г. Осауленка. — К.: Консультант, 2006. — 575 с.

Надійшла до редакції 21 листопада 2006 р.